

UITSTAP

VAREN EN WANDELEN IN HET GROENE HART VAN NEDERLAND : NAARDERMEER EN ANKEVEENSE PLASSEN

Zaterdag 24 mei 2003

We keken er enthousiast naar uit. In 1999 hadden we die tocht nog gedaan en 't was omwille van die fijne waarnemingen van toen dat gevraagd werd de tocht vier jaar later nog eens over te doen. Evenwel, de weerberichten zaten tegen. En na een ochtendlijk onweer stonden we om 6 uur in de regen klaar voor de tocht. Tussen Brussel en Antwerpen klaarde de hemel. 't Werd niet zonnig, maar we zouden droog houden tot de late namiddag ...

Bij Nieuwland, net boven de grote rivieren, werd een koffie-en-plas-stop opgeluisterd door een Spotvogel, voor heel wat de eerste van het jaar. We hadden de route goed bestudeerd en bereikten vlot 'De Visserij', het vertrekpunt bij bezoeken aan het Naardermeer.

Het Naardermeer is heus een natuurlijk meer. In 1629 werd het drooggelegd, maar hetzelfde jaar opnieuw onder water gezet toen Amsterdam door de Spanjaarden werd bedreigd. In 1883 werd een nieuwe inpolderingspoging ondernomen maar drie jaar later gestaakt wegens te hoge bemalingskosten. In 1904 wilde de gemeente Amsterdam het volstorten met huisvuil, maar onder druk van Jac.P. Thijsse en zijn pas opgerichte Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten gingen die plannen niet door. Het gebied werd door de nieuwe vereniging opgekocht en werd alzo het eerste reservaat in Nederland. Nu beslaat het zo'n 1049 ha.

Twee gidsen en twee boten stonden ons op te wachten, maar we ontsnapten niet aan een inleidend woordje in de ontvangsthut genaamd naar J.P. Thijsse. We onthielden er vooral dat we heel wat klein vliegend volk zouden ontmoeten. De gids noemde ze 'knudden', insectjes van amper een paar millimeter, maar overtalrijk en bijtend als vlooiën. Enige remedie? Niet krabben, want dan wordt de jeuk maar erger. En heel snel zag je iedereen van 't gezelschap wrijven, krabben, slaan ...

Verdeeld over de twee boten (met bijna onhoorbare elektromotor) voeren we in tegengestelde richting op ontdekkingsstocht over het voedselarme, kristalheldere water. Je kon diep doorkijken naar de onderwaterflora. Overal zag je de Draaikevertjes (Schrijvertjes) : een indicator van een zuiver biotoop! We werden begeleid door een koor van Fitis, Tuinfluiter, Vink ... De tochten, zo noemen deze watergangen, zijn opgesmukt met Gele Plomp en Fonteinkruid, Gele Lis, Waterlelie en alom Moerasvaren als een onderlaag tussen het riet. Een

wijfje Rietgors met voedsel in de bek, dan een Kleine Karekiet, bijna onzichtbaar in het riet. Daar hoorden we Snor, de eerste van een tiental ... Even later kregen we hem in beeld. Dan werd Koekoek gehoord en gezien. Een Rietzanger foerageerde heel laag boven de waterrand. Waar de 'tocht' overging in het meer kregen we de Zwarte Sterns te zien. De boot werd stilgelegd. We genoten van de sierlijke vlucht van deze prachtige vogels, geregeld duikend om een insect van de wateroppervlakte te pikken. Daar werden tientallen vlotjes uitgelegd om deze moerasstern tot broeden uit te nodigen. Met succes ! Sinds 1995 broedt deze soort hier opnieuw. We kregen beslist een vijftiental nesten te zien.

Wat verder hoorden we het zware 'geknars' van de Grote Karekiet. Iedereen in vervoering omwille van deze zeldzaamheid en dan kregen we hem in beeld, tot op een vijftiental meter van ons af, in het zelfde telescoopbeeld met een Snor ! Buizerd, Meerkoet, Tjiftjaf, Knobbelzwaan, Aalscholver, Blauwe Reiger, Merel, Winterkoning, Zwartkop, het regende waarnemingen. Ook heel wat interessante planten werd herkend : Moeraskartelblad, Kale Jonker, Pijlkruid, Watereppe, Mattenbies, Echte Koekoeksbloem, Biezenknoppen, Amerikaanse Appelbes, Veenpluis ... en dan een hele sloot vol met Krabbescheer. Deze zeldzame drijvende plant is het natuurlijke broedbed voor de Zwarte Stern, maar in Naarden verkiezen ze blijkbaar de prefab ! We naderden de Aalscholverkolonie. 1200 broedparen schuilen in een uitgestrekt moerasbos.

Na een complex vaarmanoeuvre omwille van de andere aangemeerde boot, stapten we aan land. In de toegangsgang naar de schuilhut kwamen we de andere groep tegen. Er werden wat waarnemingen uitgewisseld. Zij hadden vanuit de schuilhut een Grauwe Klauwier en een Grote Karekiet gezien. Dus haasten wij ons verder...

Vanuit de kijkhut was het uitzicht voor mij enigszins ontgoochelend. Bij het vorige bezoek, vier jaar geleden, had je hier uitzicht op minstens 15 dichtbije nesten. Nu waren er slechts een paar nesten binnen directe kijkaafstand. In één nest zat één oudervogel met twee flink uit de kluiten gewassen en voortdurend bedelende jongen. Op een ander nest lag een oudervogel schijnbaar nog te broeden. De bomen die vroeger rond de kijkhut stonden en waarin de nesten op ooghoogte lagen, waren nu bijna helemaal verdwenen, verbrand door het aalscholvermest. Slechts enkele stronken bleven over waarop plateautjes waren gemaakt om die viseters toch maar te verleiden om vlak bij de kijkplaats te broeden ter wille van de toerist-vogelkijkers. In de verte kon je wel nog heel wat nesten zien, maar het gegluur op het privéleven was met uitzondering van de twee genoemde nesten niet meer mogelijk. De gids vertelde dat er plannen waren voor een nieuwe hut te midden van de verschoven kolonie.

Vlaktbij konden we nog genieten van een zingend mannetje Blauwborst, toch ook een fijne waarneming, maar de Grote Karekiet en de Grauwe Klauwier waren niet meer te bekennen.

We stapten terug naar de aanlegkade maar moesten er een tijdje wachten op onze boot die een eind verder aan het draaien was en ondertussen konden we genieten van de ‘knudden’ die er schijnbaar een feestje op na hielden. Even later vaarden we voorbij een buizerdnest : niemand thuis. Koolmees, Pimpelmees, Zwartkop, Vink, Merel, Staartmees lieten zich horen in het broekbos naast de ‘tocht’. Kalmoes, de giftige Waterscheering, Grote Boterbloem, Ondergedoken Fonteinkruid werden op de plantenlijst bijgeschreven, twee Canadaganzen, Meerkoet met jongen op nest, Fuut, Kokmeeuw op de vogellijst. Dan kwamen we op het echte meer. Grote Karekiet werd opnieuw gehoord en even gezien (5 zangposten in totaal). Zwarte Sterns zorgden voor een vliegshow. Naast een 15-tal Grauwe Ganzen waren er ook twee Brandganzen, tot voor enkele jaren alleen maar wintergast in Nederland. Ik dacht even het geluid van Cetti’s Zanger te herkennen. Een overvliegende Grote Bonte Specht, broedende Knobbelzwaan en nog wat Koekoeken zorgden voor onze afsluiters. Spijts het speuren naar Purperreiger kregen wij er geen te zien. De andere groep had wel een koppeltje bij een nest ontdekt. Zij hadden ook nog 1 Lepelaar zien overvliegen, een Boomvalk uitgebreid kunnen bewonderen in een boomtopje en bovendien een koppeltje Goudvink en Puttertjes genoteerd.

Voor de middagpauze reden we naar Boerderij Stadszicht, aan de rand van Naarden-stad. Hier werden we verwacht door het boeregezin. In een herwerkte schuur stonden de tafels klaar. Er was gelegenheid geweest om in te tekenen op een boerenlunch en die loonde de moeite : eerst een lekkere groentesoep met balletjes, zeker zes broodsoorten, potjes eigen hoeveboter, confituur, twee soorten eigen hoevekaas, meerdere soorten fijne vleeswaren, koffie, melk, karnemelk, thee en een grote gevulde fruitmand voor het dessert. Alles in overvloed. En ondertussen verschaftte de jonge boer wat uitleg over zijn bedrijf. Hij pacht van Natuurmonumenten en boert op extensieve wijze vooral melk- en vleeskoeien en wat schapen op 45 ha grasland. Hij is gastheer voor heel wat Grauwe Ganzen. Zijn opbrengsten zijn wat lager dan van intensief werkende boeren, maar hij vertelt veel minder problemen te hebben met de gezondheid van zijn dieren. Het bedrijf is in elk geval rendabel en de werkwijze schenkt hem bevrediging. Zijn inkomen wordt aangevuld door het ontvangen van groepen en een winkeltje met vooral eigen producten. Een boerderijtje om nog eens terug te komen ! Zijn adres ? Meerkade 2 te Naarden (tel. 035.6942754)

Dan naar de Ankeveense Plassen, enkele km zuidelijker. De Ankeveense Plassen (150 ha) behoren samen met de Loosdrechtse Plassen en Vinkeveense Plassen tot het stelsel van de Vechtplassen. Dit gebied tussen Vecht en Gooi is een oud veengebied. Door ontginning ontstond hier een stelsel van smalle uitgegraven sloten gescheiden door smalle legakkers waarop het uitgestoken veen te drogen werd gelegd. In de loop der tijden werden die legakkers door

noorderstormen uitgeslagen. Het gebied ligt immers in het verlengde van de vroegere Zuiderzee.

Grote plassen ontstonden met hoge natuurwaarden en hoge recreatieve waarde. Op sommige plassen liggen zelfs woonboten.

De Ankeveense Plassen liggen er gelukkig rustig bij. Alleen de inwoners van Ankeveen zelf hebben het recht er te komen varen, enkel roeien is toegelaten. En daarbuiten zijn er nog de geleide bezoeken, nu ook met de boot.

Twee gidsen en één boot wachtten ons op. We stapten naar het bezoekerscentrum toe, eentje met een eigenaardige naam : de IJsbaan. Een koppeltje Nijlganzen en een heuse Purperreiger stonden ons schijnbaar op te wachten. We kregen hem dan toch te zien !

De helft van de groep zou eerst tot de overzijde varen en te voet weerkeren, de andere groep zou het tegengesteld traject afleggen. Ik stapte mee op de boot. De gids bleek dezelfde als tijdens ons vorige bezoek. Hij bleek zich ook nog die Belgen te herinneren.

Witte Kwik, Koolmees, Roodborst en Kokmeeuw waren onze volgende notities. Ondertussen zaten we volop op het meer, een vrij grote wateroppervlakte met hier en daar een rechthoekig eilandstrookje, een vroegere legakker, vaak begroeid met riet. Dit riet moet de legakker beschermen. Bomen erop zijn minder gewenst, want die kunnen bij stormen omwaaien en sleuren dan telkens een hap eruit. Onze gids had het niet zo voor ganzen. De laatste jaren is de Grauwe Gans hier sterk toegenomen, vooral als wintergast, en zij grazen het riet dermate af dat de legakkers dreigen te verdwijnen. Ondertussen vloog een Lepelaar hoog over en kregen we meerdere Nijlganzen en koppeltjes Wilde Eenden en Kuifeenden te zien. Lisette ving een glimp van een Kleine Zilverreiger op. Her en der zwommen Futen, sommigen met één of meer gestreepte pagadders op de rug. Wat verder zagen we een Buizerd met prooi een eik invliegen en even later weer uitvliegen. Daar bleek een nest te zitten met de huwelijkspartner en dan kregen we enkele regendruppels, net genoeg om mutsen en K-ways uit te halen, maar gelukkig bleef het daarbij.

We voeren stilaan naar het noorden. Daar ging het grote meer over in een stelsel van kleine plassen verbonden door smalle vaargeulen tussen de rietvelden. Ook hier overal de Gele Plomp als sierlijke sterren net boven het water. In de oever herkenden we een reeks planten die we ook 's morgens al hadden gedetermineerd. Enkele Futen, Kuif- en Krakeendpaartjes zwommen er rond. Aalscholvers rustten op paaltjes. Krijsend vlogen een paar Visdiefjes over. Op het noordelijke eindpunt stapten we uit bij een schuilhut. Daar kregen we onze volgende Purperreiger te zien. We wandelden langs een mooi pad tot bij de naastliggende Spiegelplas, buiten het reservaat. We kregen er enkel een Fuut en een Kokmeeuw te zien.

Langs een wandelpad ging de tocht te voet verder. We kruisten de tweede groep. In de omliggende bomen en struiken noteerden we Vink, Winterkoning, Tuinfluiter, Zwartkop, Grasmus, Grote Bonte Specht, Pimpelmeesjes, Tjiftjaf, Fitis, Roodborst en Rietzanger. Stilaan werd het donkerder, als was het late avond, maar dan door de zwaar wordende bewolking. Op de kaarsrechte middendijk tussen westelijke en oostelijke Ankeveense Plassen begon het heus te regenen. Toch moesten we nog een paar dingen zien. Zo waren er de kunstmatige eilandjes aangelegd voor de Visdiefjes. Deurvormige eilandjes van telkens een paar tot vijf vierkante meter met daarop een schelpenlaag, een omranding en in de hoek een overdekte strook. Die strook moet toelaten dat de kuikentjes eronder kunnen schuilen bij luchtaanvallen van predators. Dit experiment dat enkele jaren geleden werd ingevoerd had succes gehad want op bijna elke deur broedden 2 tot 5-6 paartjes Visdiefjes. We kregen ze te zien, hier en daar zelfs met kuikens. In totaal broeden zo'n 30-tal koppeltjes in de beschutting van een Kokmeeuwkolonie van zo'n 150 paar. Wat verder leidde een Purperreiger onze aandacht naar de overkant waar volgens de gids een 8-tal paartjes broeden in een rietveld. In dit natuurgebied liggen ook een drietal vossenburchten, alhoewel die term hier niet correct is. Door de natte ondergrond worden hier geen gangen en ketels uitgegraven. De Vossen nestelen dus bovengronds in de beschutting van een struik of boom. Die Vossen eisen hun tol op de grondbroedende vogels. Die Purperreigerkolonie zou wat moeilijker bereikbaar zijn en daardoor (voorlopig) nog stand houden. Natuurbeheer is niet altijd een eenvoudige klus ! Afsluiter werd nog een koppeltje Grauwe Vliegenvanger.

Nog een kopje koffie of een zakje friet van een heuse patatkraam en we konden weer op weg naar ons eigen België, een beetje met een jaloers nagevoel. Zo'n gebieden moesten we thuis ook hebben ! Alhoewel, dan hadden we geen excuus meer om er op uit te trekken.

Marcel Jonckers